

Григорій Васильович Задорожний

академік АЕН України

д-р екон. наук, проф.

ORCID 0000-0002-4488-4173

e-mail: i.business@karazin.ua,

Ольга Григорівна Задорожна

чл.-кор. АЕН України

канд. екон. наук, доц.

ORCID 0000-0001-6486-0710

e-mail: o.zadorozhna@karazin.ua,

Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна

ТРИАЛЕКТИЧНІ ЗАСАДИ НОВОЇ ПАРАДИГМИ ГОСПОДАРСТВОБАЧЕННЯ: УНОМІКА, ТРАНСПЕРСОНАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ І ДУХОВНО- МОРАЛЬНІСНА ГЛОБАЛІСТИКА

Господарство, що розуміється досить широко, не є під'яремною роботою худоби, але творчою діяльністю розумних істот, які необхідно здійснюють у ній свої індивідуальні начала, індивідуальності ж властива свобода, навіть більше, слід сказати, що вона і є ця сама свобода, і якщо свобода є творчістю, то індивідуальність є справжнім творчим у нас началом, який є негасимим і неусувним у господарстві. У господарстві твориться культура.

С. М. Булгаков

*Область людяності охоплює...
своєю людською потенцією бога та весь світ.*

М. Кузанський

Частина перша

Новий людиномірний формат постнекласичної економічної науки відкриває нові можливості для розуміння господарства як цілісної сфери людської життєдіяльності та особистості як її базового свободо-відповідального творчого суб'єкта. Нові методологічні напрацювання в галузі господарствобачення в останнє десятиліття засновані на осягненні та розгортанні основних принципів постнекласичної науки, яка прагне пізнання цілісних людини та господарства, реальності в цілому, де механіко-матеріалістичний підхід з його основним методом матеріалістичної діалектики довів неможливість розуміння цілісності світу. Тому нині надзвичайно актуалізується дослідження духовного світу людини, її духу та свідомості.

Більше того, ми переконані, що саме формат духу, духовності онтологічно зумовлює буття людини/людства. І це фундаментальне твердження дозволяє глибоко осмислити проблему найгострішої кризи домінантного соціального начала, що не піддається розумінню висхідно профанної гуманістично-соціальної бездуховної науки. Вона виявилася нездатною

представити суть повсюдних кардинальних суспільних змін, що розпочалися наприкінці ХХ століття, і запропонувати науково обґрунтовані шляхи та механізми побудови людського майбутнього. У цьому плані доводиться визнати, що домінантна роль соціального начала досягла межі й вичерпала себе як засіб розвитку, й як виживання людини (М. О. Чешков). У цьому винен передусім традиційний «гуманістично-науковий» підхід, який завжди дотримувався спотворено-шкідливої догми про діалектичну біо-соціальну сутність людини, а сама діалектика як загальний метод матеріалістичного пізнання розросталася як ракова пухлина у суспільній свідомості.

Традиційна механіко-матеріалістична наука завжди ігнорувала дух, начисто відкидаючи трактовку людини як духу, самовпевнено спотворювала цілісну реальність, оголосила духовність однією з основних лже-наукових проблем. Людина, позбавлена наукою своєї онтологічної специфіки – духовності, її визначальної ролі у цілісній життєдіяльності, була перетворена на якийсь соціальний атом незбагненний у так само незрозумілій «тонкій соціальній матерії». Соціальний атом, який не має ціннісних засад для свого випадково-

хаотичного руху, перебуває в орбіті «гуманістичної» економічно-прибуткової – цільової раціональності.

У такому *перекручено-схематизованому примітивному* баченні-розумінні людини досяг великого «успіху» марксизм зі своїм *діалектико-матеріалістичним світоглядом*, який *умертвляв все живе* через розрив явищ і процесів на дві сторони. При цьому набирала чинності й наступна *догма про певний вищий синтез* цих розірваних сторін, які неминуче оживуть і забезпечать процвітання людства. У цій примітивній схемі *чахла* так звана *гуманістично-соціальна наука* – по суті *профанна*, яка стала джерелом нинішньої глобальної *кризи-лабіринту*, що поглиблюється, вихід з якої вона не в змозі знайти і передбачити. Сьогодні потрібно погодитися з твердженням про те, що зараз найвищими темпами і повсюдно відбувається *завершення соціальної стадії еволюції людства*. І головна специфіка вичерпання соціальної домінанти полягає в тому, що ця вичерпаність відкриває *можливість її подолання*, так би мовити можливість «зняття» *протиріччя соціально-природного*, яке вкрай загострилося в сучасному світі, перетворюючи людину на *постлюдину*, на робота як раба технократичної, *техноної цивілізації*.

Розв'язання цієї драматичної, а точніше – *трагічно-суїцидальної, катастрофічної ситуації* дозволяє говорити про *необхідність формування нової парадигми господарствобачення, введення людиномірності в нову світоглядну науку*, що нині формується. У ній *першорядне значення* слід приділяти процесам *олоншення і одухотвореності*. Вони сьогодні стають *сенс-о-розумінням* для формату дослідження шляхів і механізмів виходу з сучасної кризи-лабіринту глобального світу, і виступають сутнісними умовами *реалізації імперативу виживання людства*.

У цьому *людиномірному форматі* світорозуміння приходить чітке усвідомлення, що хвалена і досі панівна *гуманітарна наука* та створені нею так звані «*ефективні менеджери*» постають *безжалючими вбивцями всього людського, людяного*, що ще існує на грішній Землі. Вони, *не розуміючи самої людини та її внутрішньої духовної триєдиної природи*, тупо вірять у *відсутність поняття «людяність»*, а тому й усі їхні порожно-брехливі, шкідливі «*гуманістичні*» побудови породжують лише *профанный гуманізм* як *сліпу псевдорелігійну віру* (С. Л. Франк). Вони служать лише *розлюдненню*, поглиблюючи і розширюючи прірву дійсності через свої смислові нерозуміння про вже існуючу *глобальну апокаліптичну кризу*.

Мудрі мислителі завжди знали, що для покращення-вдосконалення світу треба *змінювати свідомість людей*, насамперед *основи світорозуміння*. Нові методологічні положення постнекласичної економічної, а вірніше – *господарствознавчої науки*, які сьогодні вже знайшли відображення в останніх програмах і наукових публікаціях, можна звести до наступних: по-перше, *філософія господарства* стає *цілісною сферою розмірковуючого знання* про реальність і дійсність. Саме в цій іпостасі вона стає *метаметодологією* для справжнього розуміння економічних явищ та процесів (Ю. М. Осіпов, М. Б. Шулевський та ін.); по-друге, *універсуміка* (у плані аналізу економіки – *екуніка*) формується як сфера розуміння людиною *синкретичності світу* (В. М. Тарасевич); по-третє, визнання *аксіомою нашої гіпотези про триєдину, триіпостасну духовно-біо-соціальну природу людини* («Як аксіому слід прийняти цілісно три іпостасі природи людини, а

саме – духовну, біологічну, соціальну», А. М. Колот) як *основного господарство-творчого суб'єкта*; по-четверте, виділення та обґрунтування *архетипу свободи-відповідальності людини як специфічного коду-матриці розгортання людини як родової істоти* (Г. В. Задорожний); по-п'яте, *свідомість людини* зараз уже утверджується як *новий головний предмет праці* в сучасному просунутому інформаційно-віртуальному суспільстві.

Проте поки що *не настав час*, щоб сучасна людина у всій розмисловій глибині прагнула *кардинально змінити своє світобачення* і визнала, що «саме *Свідомість є джерелом матерії, енергії та законів природи в цьому всесвіті* та у всіх інших всесвітах (якщо вони існують)» [16, с. 13]. Зрозуміла б, що у свідомості закладено «*доброчинну творчість, яка збагачує людину та образ людяності*. У свідомості, саме у свідомості, *субстанціонально зарядженій людяності*, а не в розумі, який теж не применшується, але *підпорядковується сенс-цільовим установкам свідомості*. Свідомість, а не розум, – *носій і хранитель мудрості й образу людяності*» [15, с. 146] (виділено нами – Г. З., О. З.).

Ці методологічні положення *нової людиномірної науки* взаємно відсвічуються у двох явищах-процесах: *уномі людини-особистості та господарстві* як *цілісній сфері її життєдіяльності*. Тим самим *актуальним сенсорозумінням-полем кризової дійсності та можливостей її подолання* є виокремлення і розуміння *унома людяності* як розгортання *істинного знання про власне людяне в самій людині* протягом усієї її *господарської життєдіяльності*.

При цьому *змінюється формат дослідження та розгляду людини та її життєдіяльності*. На необхідність кардинальної зміни мислення про людину та реальність вказували релігійні філософи Срібного віку. З іншого боку, аналіз робіт Мартіна Бубера, Франца Розенцвейга та Ойгена Розенштока-Хюссі, як західних мислителів початку-середини ХХ століття, показав, що вони теж серйозно замислювалися над проблемою «*майбутньої філософії*», яка має ґрунтуватися на началах «*слова*», *Логоса*, які *протистоять принципу "розуму"*, або «*рацію*», що означає спробу визначити «*людське начало у нашій людяності*».

Сьогодні, коли рашисти розв'язали терористичну війну проти українського народу, знову *відроджується потреба досліджувати людину, суспільство, реальність у сотеріологічному векторі людяності* у зв'язку з *надмірним загостренням проблеми виживання людини/людства* в умовах глобальної кризи-лабіринту, що триває і поглиблюється. При цьому вона повною мірою вразила і неокласичну економічну науку з її головним методом – *методологією індивідуалізму*, де, як і раніше, хоча тепер і не цілком гласно, панує *поверхнево-розумна економічна людина, а капіталу* приписуються більш *поверхнево-гламурні форми інтелектуального, соціального, людського, культурного та навіть духовного*. Проте традиційна *суть економіки як грошово-товарного, обмінного, купле-продажного господарства* заради *прибутку* не змінюється.

Відбувається дійсний *практичний руйнівний тривалій наскок* на так звану *соціальну основу суспільства*. Але він, як і раніше, більшості вчених бачиться як *щось завжди позитивно прийнятне*, бо без сутнісних роздумів слову «*соціальне*» віддається роль певної *рятівної панацеї*. У соціальні відносини вступає *економічний індивід*, не зовсім розуміючи, що *соціальне соціальному – різниця*, бо у звичайній мові *немає проблеми*

виділення того, заради чого розгортається соціальне: блага чи зла. Догматичне визнання соціального як «завжди позитивного» зіграло злий жарт у процесі деволюції людства. Гуманістично-профанна наука досі не зрозуміла, що соціальне є щось нейтральне, що й породжує кризове буття. Вихід неминуче є, але він не пов'язаний з економічним індивідом як соціальним атомом.

У сучасній науці ще немає розуміння того, що насправді існує похідність соціального начала від духовного начала, яке у господарському світобаченні та світознавстві запліднює конкретні економічні та соціальні цілі ціннісною раціональністю. Слід усвідомити, що подолання відчуженої соціальності, а рівнозначно і необхідність реалізації імперативу **виживання людства єдино можливе в домінанті духовності**, яка дозволяє входити у формат розуміння цілісності господарства як життєздатної та людино-рятувальної векторності реальності. У зв'язку з цим виникає два смислові питання: що є тим духовним кодом-центром особистості-мікроросуму, який розгортає-розвиває людину як «стягнутий всесвіт» (Шеллінг), і чому так важливо правильно-продуктивно, **людяно для людини** реалізувати цей код у процесі господарювання?

Відповідь на перше запитання перегукується з обґрунтуванням С. М. Булгаковим необхідності переходу від формату матеріалістичного економізму до господарської творчості як культури, що й мало стати форматом більш глибокого та всебічного осмислення цілісної життєдіяльності людини. «Господарство, зрозуміле досить широко, не є під'яремною роботою худоби, але є творчою діяльністю розумних істот, котрі необхідно здійснюють у ній свої індивідуальні начала, індивідуальності ж властива свобода, навіть більше, слід сказати, що вона і є ця сама свобода, і якщо свобода є творчістю, то індивідуальність є справжнє творче в нас начало, яке не вгасило і не усунуто і в господарстві. У господарстві коїться культура» [1, с. 304] (виділено нами – Г. З., О. З.). У даному теоретичному положенні цілком очевидне розуміння індивідуальності саме як особистісності, яка виступає фундаментальною основою-властивістю господарюючої особистості.

«Справжнє творче у нас начало» є основною характеристикою центральної метафізичної ідеї про людину як трансцендентального суб'єкта господарства. Логіка такого підходу вела до того, що центр тяжкості у дослідженні проблеми економізму дедалі все більше і більше пересувався від політичної економії у бік філософії. По суті, вже на початку ХХ століття по-новому постало питання і сенс життя, про світ як господарство, а в ньому закладена деяка внутрішня інтуїція, особливе якісне світовідчуття. Воно було пов'язано, передусім, з тим, що господарство як творчість є психологічним феноменом, а говорячи ще певніше, **господарство є явищем духовного життя, тобто людяності**. «Людина як потенціал, як глибина можливостей інтенсивна, а не екстенсивна, поєднує людей значно більшою мірою, ніж їх роз'єднує індивідуалізація. До цієї єдності чи основи, що представляє певний універс, долучається кожна людина, без різниці, чи довго вона живе, чи багато чи мало вдається випробувати її в емпіричному житті, який куточок світового калейдоскопа їй відкриється» [1, с. 152] (виділено нами – Г. З., О. З.).

Виходячи з такого розуміння, можна зробити висновок, що **людяність-універс** – це те глибоко

сакрально-онтологічне вічне начало, висхідний код, де спочатку «вмонтована», «спочиває» справжня природа людини-особистості. **Людство-універс** є споконвічним єдиним началом реальності світу. «Це споконвічна, метафізична єдність людства, ця **людяність** є позитивною духовною силою, що діє у світі, є його єдиною началом» [1, с. 152] (виділено нами – Г. З., О. З.), яке виступає глибинною основою майбутньої співтворчості світу як процесу розгортання вихідної синкретичності. Але такий підхід до пізнання світу-господарства **не отримав подальшого обґрунтування-розкриття у економічній науці**.

Якісно новий крок у дослідженні цієї проблематики було зроблено професором В. М. Тарасевичем. В останніх своїх розробках він не тільки широко користується напрацюваннями *геноміки* (*ген*) та *меметики* (*мем* – одиниця зберігання та поширення елементів культури; *мемлекси* – релігійні догмати, ідеологічні доктрини та ін.), але при розгляді людини як мікроуніверсуму ввів у науковий обіг поняття **унів як своєрідного синтезу генів і мемів**, «первоатомів» людини-універсуму. Вони відповідають за збереження, реплікацію та еволюцію не власне біологічного та не власне суспільного, а **власне людського** в людині-універсумі. У людському унотипі як понадскладній системі сенсів, «вбудований» **унетичний код** – система запису спадкової інформації про **власне людяну людину**. Уном є висхідно-людським кодом розгортання господарства, який не просто включає геном і мемон, але визначає **їх якість людяності як істинного відображення-розгортання особливої істоти – людини, яка створена «за образом і за подобою»**.

Людина, як **духовна істота**, завжди шукає кращого і прагне досконалості. «Людина покликана бути на землі **саме духом**» (виділено нами – Г. З., О. З.). Усі її душевні здібності даються їй «для **благого та відповідального служіння**. І ось перше, що необхідно кожній людині, яка бажає **творити культуру**, це почуття свого **предстояння, своєї покликаності та відповідальності**» [7, с. 359].

Розуміння унома як спочатку закладеного у людині **потенційного коду її життєдіяльності** можна порівняти з розумінням **проєкту «я»**, описаного Х. Ортега-і-Гассетом у його трактуванні життя. «Життя – це неминуча потреба здійснити **саме той проєкт буття**, який і є **кожним із нас**. Цей проєкт, чи «я», не ідея, не план, задуманий та довільно обраний для себе людиною. Він **заданий до всіх ідей, створених людським розумом, і всіх рішень, прийнятих людиною**. Більше того: як правило, ми маємо про нього **лише невиразне уявлення**. І все-таки він – **наше справжнє буття, доля**» [10, с. 425] (виділено нами – Г. З., О. З.).

Проєкт «я» є, насамперед, **саме дійсне я**, яке реалізується в **моєму практично-реальному бутті**. Проєкт «я» надає **життєвий імпульс** для **мого життя**, а **моя воля** може здійснити або не здійснити цей закладений проєкт **це до мого саморозуміння**. Але **моя воля** «не може його виправити, переінакшити, обійти або замінити. Ми з неминучістю – той програмний персонаж, який **покликаний здійснити самого себе... Життя у прямому значенні цього слова, драма**, бо воно є **жорсткою боротьбою з речами** (включаючи і наш характер), **боротьбою за те, щоб бути справді тим, що міститься в нашому проєкті**» [10, с. 425] (виділено нами – Г. З., О. З.). Цей проєкт «я» саме і закладений в **уном людини**, який покликаний **розгорнути її життя в її госпо-**

дарстві, що здійснюється нею, у самому широкому сенсі, у значенні *цільної, цілісної життєдіяльності*.

Сенс унома людяності не визначається (в принципі не може визначатися!) у форматі *механіко-матеріалістичної науки, формату матерії*, нехай навіть *соціалісти*. Бо *мова унома походить від Отця*, вона «залишається німою, доки я не захочу почути її. Її сенс не буде розгаданий доти, доки я не поверну до нього погляду. Сторінки мого дорожнього щоденника вже були заповнені – як це називається? – симпатичним чорнилом – перш ніж я вирушив у свою дорогу. Я можу написати там, що завгодно, але Бог чекає від мене, щоб я роздивився написане Ним, щоб за Його письмем нами провів лінії своїх шляхів. Істина нашого життя народжується раніше життя самого, раніше того, коли наше я здатне назвати себе. Потрібно тільки, щоб розум не схибив, щоб серце виявилось на місці й міг сказати: *ось я!*, коли Слово Отця на мить просвітліє в нас, пройде поряд або удостоїть видимої присутності...» [11, с. 216] (виділено нами – Г. З., О. З.).

По суті, не називаючи унома, М. К. Мамардашвілі звертається до його опису у руслі своїх філософських роздумів. Він пише, що *світові релігії*, «які відрізняються від етнічних, або народних, релігій насамперед тим, що вони звернені до *особистості* і припускають *наявність у самій людині начала та кореня*, який *заданий у ній* як певний *внутрішній образ*, чи *голос*. І досить чути цей голос і слідувати йому, опинившись віч-на-віч зі світом, *не чіпляючись ні за який зовнішній авторитет*, жодну зовнішню опіку, *користуючись лише цим особистісним джерелом*, щоб йти, і тоді *в дорозі Бог допоможе*. Він допоможе *тільки тому, хто йде*. Як говорив із цього приводу один із отців Церкви, у строгому сенсі нам не потрібна при цьому навіть така книга, як *Біблія*, якщо є це джерело, що означає, що, в принципі, *в людину ніщо ззовні не входить, воно вже має бути всередині*. У принципі, ззовні неможливі ні передача знання, ні управління, бо дії, що мають *внутрішнє джерело*, вони, як би розпрямляючись подібно до пружини, *зсередини кореспондують і узгоджуються*, а не *шляхом зовнішньої організації*. І знаємо ми про це не з книг, не із зовнішньої норми; ця свідомість не управляється зовнішнім повчанням чи зовнішнім насильством, приведенням до однієї думки.

Тому він і казав, що нам не потрібна навіть така книга, як *Біблія*. Але оскільки *людина слабка істота*, то чисто прагматично, випадково вона все ж таки змушена звертатися до її тексту. Хоча у строгому значенні слова, повторюю, *текст цей* як би не потрібен, оскільки *він сам собою існує в людині у вигляді внутрішнього особистісного кореня та джерела та орієнтиру*» [8, с. 263] (виділено жирним курсивом нами – Г. З., О. З.).

Гіпотеза про уном людини певною мірою спирається на *міфологічну теорію початкового знання*, в якому як у її висхідних постулатах виступають еволюцією руху в бік *одухотвореності*; *творча першопричина*, що створила світ, заснована на *глибокому розумінні творчої природи самої людини* («весь світ створений за образом людським»); *попереднє знання*, що передує началу, і *розчинене в океані мудрості*.

Через те, що у розумі людини закладено *попереднє знання*, «людина все одно здогадується про існування іншого, і тому мислить, виходячи з глибших, що *«виходять за рамки світу» знань*. У міфології джерелом подібної інтуїції зазвичай вважаються *знання, отримані*

до народження або після смерті. Вони є *підсвідомими*, що *передують світу* та є *пренатальними*. Це те, що має на увазі *єврейський мірдаш* (тлумач біблійного писання – Г. З., О. З.), коли *приписує знання дитині, що не народилася*, в лоні, кажучи, що *над її головою сяє світло*, в якому вона *бачить всю досконалість світу*» [16, с. 39] (виділено нами – Г. З., О. З.).

Попереднє знання, розчинене в океані *мудрості*, виражає те, що, з одного боку, «*початкова мудрість передує світові*, тобто *первинна* по відношенню до *Его* і *виникнення свідомості*, міфи кажуть, що вона *пренатальна*»; з іншого боку, «*пояснює ту гіпотезу, що усі знання є «пам'яттю»*. Завдання людини у світі полягає в тому, щоб за допомогою свідомого розуму *згадати знання, що існують до появи свідомості*» [16, с. 39] (виділено нами – Г. З., О. З.). У цьому плані можна стверджувати, що *попереднє знання*, закладене в *уном людині*, несе в собі *початкову мудрість*, але її *пригадування через розкриття пам'яті стієвідноситься з розгортанням уному в процесі життєдіяльності людини*.

Міфологічна теорія початкового знання аналогічна філософській доктрині Платона ідей та пам'яті про пренатальне сприйняття ідей та пам'яті про них. Це пояснює тим, що «*початкові знання* того, хто все ще згорнутий у досконалому стані, добре простежуються у *психології дитини*. У зв'язку з цим у багатьох примітивних культурах *дітям* надавали *особливі знаки поваги*. Для *дитини великі образи та архетипи колективного несвідомого є живою реальністю*, вони дуже близькі їй; дійсно, багато її висловлювань і реакцій, запитання і відповіді, образи та фантазії *виражають знання, яке все ще виходить з її пренатального буття*. Це – *трансперсональний досвід*, не набутий індивідуально, *володіння, що прийшло «згори»*. Такі знання по праву вважаються спадковими, а *дитина – новонародженим предком*» [16, с. 39] (виділено нами – Г. З., О. З.).

Ми переконані, що *уном*, де «*мешкає*» *початкове, висхідне знання мудрості*, тотожно *Людяності*, закладеній *до* процесу життєрозуміння та життєвідправлення. Уном, *початкове знання мудрості* є *джерелом самоформування людини* в ході побудови та розвитку *особистості*, яка «*як ядро життєвої діяльності, використовує об'єкти внутрішнього та зовнішнього світу як будівельний матеріал для своєї цілісності*. Ця цілісність як така є *завершенням, самоорганізацією*» [16, с. 57]. Але це така самоорганізація, яка триває *все свідоме свободо-відповідальне життя*, бо людина у кожному своєму рішенні та вчинку *має бути людиною*. Людяність накладає свій відбиток на волю людини, бо в самому *уномі* вже започатковано висхідно-глибинний «*архетип*» «*свобода-відповідальність*». З нього випливає, що *я як програмний персонаж* не є самовільністю (не)здійснення *життя людяного*, бо його відмінна специфіка саме і задається *єдиною людяною свободою-відповідальністю*.

Значення *унома* у господарській діяльності перетворення світу важко переоцінити на полі сучасного науково-філософського дискурсу, бо *весь творчий господарський процес є його розгортанням-відтворенням*. В уномі *полягає онтологічна єдність людини і світу*. Ця онтологічна єдність може бути пізнана «не через *раціональну свідомість*, не через науку і теорію світу, як вона розумілася *раціоналізмом і просвітництвом*... Виникає ідея, що, можливо, наш зв'язок зі світом, наша злитість зі світом *лежить зовсім на інших рівнях, ніж*

передбачалося раніше?» [9, с. 252] (виділено нами – Г. З., О. З.).

З онтологічної єдності людини і світу випливають «такі рівні та структури свідомості, в яких ми маємо справу з *неруйнованою єдністю суб'єктивного та об'єктивного, суб'єкта та об'єкта, думки та предмета*», якимось *лоном сенсу*, в якому «ми блаженно перебуваємо, *материнське лоно* якоїсь людини необхідної *первинної єдності її зі світом*» [9, с. 252] (виділено нами – Г. З., О. З.). З уном, як материнського лона, людина зачинається, формується, стає, розгортається у процесі своєї господарської життєдіяльності, ви-являючи свою *людяність*. Тому аналіз процесу розгортання уному свідчить про те, що «людина є зусилля бути людиною», що у цьому зусиллі *бути людиною розкривається сутність людини*.

«Оскільки людині притаманний цілком певний уном, як контрарність геному і мемону, і цей уном пропорційний і рекуррентний життєвому шляху людини, остільки й у творах людських уном концентрується, відтворюється і виражається» [12, с. 140]. *Олюднення, людяність* – це сьогодні той висхідно *життєвратівний фокус*, в якому збираються-відсвічуються *всі найактуальніші* питання сучасного світу як світу-пустоти, світу-пожирача, світу-розбещувача, світу-вбивці, але водночас і *світу софійного богодомогосподарства*, в якому є ключ до всіх таємниць і проблем людини, *ключ до порятунку* всього того, що має бути *врятованим і що це можна врятувати*.

Чому необхідно говорити та досліджувати не просто окремо гени, меми, уни, але треба аналізувати їх у полі розкриття *висхідної синкретичності реальності, універсуму та людини?* Тому що в них (і через них) *кодується-розкривається наступність і подоба, насіння*, тобто *образ людини*. Образ людини саме в її *софійності*, а не як поверхнево «сконструйований» *одномірний концепт-симулякр*, а саме: «людина економічна» або «людина інституційна». «Симулякр – це образ без подоби. Для того, щоб був образ, потрібно, щоб був не оригінал, не предмет, а потрібна, за словами Канта, *трансцендентальна схема*. Образ, який не має *трансцендентальної схеми*, – це не образ. Це імідж, симулякр, тобто копія, яка передує оригіналу. Ось із таких копій, іміджів, ролей, тобто без образів та образів *без трансцендентальних схем*, і складається *соціальна реальність*» [3, с. 128] (виділено нами – Г. З., О. З.). Вона – лише *ілюзія*, об'єктивована в інститутах, звичаях, нормах, а «будь-який соціальний інститут зобов'язаний своїм існуванням не *соціальному*, а практично виправданим *ілюзіям людини*, її очікуванням». Соціальність, соціалізація (власне на цьому й наполягав марксизм) – та друга (після поділу А. Смітом багатства і моральності та розведення їх у різні боки) біфуркаційна точка, після якої (у західній культурі думки) *людина повністю йде у зовнішнє*, бо «соціалізація підпорядковує вплив через іншого. А це означає, що *всередині соціального завжди буде перебувати несоціалізована антропологічна стихія людини як її матерія та джерело*» [3, с. 129] (виділено нами – Г. З., О. З.).

Призначення уному саме й покликане «сформу-вати» особливий спосіб життя, для якого спочатку створені-задані, з одного боку, *фізичні константи антропного принципу*; з іншого боку, його *духовно-моральнісна константа*, яка, згідно з нами висунутою гіпотезою, *спочатку «визначила» і самі фізичні константи антропного принципу*.

Тут можна говорити про те, що *уном несе в собі потенційну «передбаченість-заданість» триєдиної, триіпостасної духовно-біо-соціальної природи людини*, а її *специфічно-архетиповою основою є свобода-відповідальність особистості*. Саме *дух, духовність* виступає всепроникним «клеєм», що *пов'язує біологічний* (матеріально-фізико-хімічний) та *соціальний* (взаємодія індивідів) світ-сторони *єдиної реальності*. Але в той же час такий «клей» «творить» *істинно людяну всеприникну духовну сторону-засаду єдиної реальності в аспекті свободи-відповідальності, яка властива лише людині як творчому суб'єкту свідомої діяльності*.

Ми повинні усвідомити, що *особистісна методологія* відкриває новий вимір процесу розвитку – його *людинорозмірність*, що відповідає *канонам постнекласичної науки*, що нині становиться. У методологічному плані тут важливі такі *основні моменти*, що потребують свого поглибленого дослідження. По-перше, чітко вказується на те, що *розвиток має свого суб'єкта*, котрий характеризується усвідомлення своєї цілі в процесі мислення, тобто визнається *основна роль свідомості* у процесі розвитку. Такий підхід знаходиться в руслі *нової парадигми світорозуміння Універсуму як Голографічного Всесвіту*, у форматі якого *свідомість* розглядається як *більш фундаментальна засада реальності, ніж звичні для науки матерія, простір і час*, а «*Всесвіт постає нескінченною мережею подорожей у свідомості*» [4, с. 68]. Тому і для економічної науки настав час загального визнання *свідомості як нового предмету праці*, що пов'язане з безпосереднім переходом її у формат *людинорозмірності, цілісності та універсумності*.

Цей формат виводить дослідника за межі *суто економічного підходу* і вводить його у *господарську систему координат мислення*, де *господарство* розуміється як *вся цілісна сфера життєвідправлення людини*. Економіка в цій сфері є *лише обслуговуючою підсистемою*, пов'язаною з товарно-грошовими, *купле-продажними відносинами*, переважно обмінними операціями, за допомогою яких реалізується-виробляється *прибуток*, законодавчо проголошений *головною метою діяльності підприємства чи фірми*.

З іншого боку, *цілісність*, яка певним чином *пов'язує свідомість та універсумність у предметному полі економічної науки*, має принести *розуміння* того, що економічне знання – універсумне та інтеграційне за фактом свого народження із спочатку синкретичного та цілісного універсумного. Це означає, що з моменту народження і «на все життя» в *генетичному коді політичної економії* відображені *потенції цілісності, універсумності, інтеграційності, схильності до інтелектуальної експансії та сприйнятливості до неекономічної думки та почуття, полілогу* зі знанням *екологічним, соціальним, духовним та політичним*. У політичній економії, як і краплі води, *сконцентровано багатство океану універсумного та економіко-універсумного знання*» [13, с. 132] (виділено нами – Г. З., О. З.).

І *суб'єкт розвитку* в принципі *не може вважатися таким*, якщо індивід, що претендує на такий статус, не розуміє такої універсумності та інтеграційності, а є лише *одномірною людиною*: чи то економічною, соціологічною, інституційною чи якоюсь іншою. Це дуже важливий момент, без якого нам не обійтися при більш всебічному і глибинному розгляді проблем *глобальності та суб'єкта господарського розвитку*.

Звідси випливає, по-друге, положення про те, що *вирішальним моментом для вироблення форм роз-*

виту є здатність суб'єкта до створення нового знання через медіаційний механізм мислення. І тут здійснюється відтворення людини і людства; якщо ж в основі його мислення лежить *інверсійний механізм*, то розвиток набуває переважно *руйнівного характеру*. **Механізм медіації** є головним механізмом духовно-творчої інноваційної діяльності й саме він лежить в основі господарського розвитку. Потреба в новому знанні формується через незадоволеність людини перебувати в тому насамперед організаційно-техніко-технологічному стані, який зараз наявний. Людина постійно прагне поліпшення, до *якісно інакше можливого* (О. Панарін), як і змушує її у вигляді медіаційного механізму виробляти (творити) *нове знання* і шукати шляхи його реалізації, що *потенційно було закладено в унімі людини*. У цьому полягає процес розвитку господарства.

По-третє, визнається *фундаментальна роль* процесі розвитку *цінностей* людини як суб'єкта розвитку, тобто нова теорія розвитку орієнтує на аналіз діяльності не взагалі/абстрактного, а *людини в її особистісному та персональному бутті*. Це вимагає виходу на передній план антропологічного знання, де актуалізується розробка *нової ідеї розвитку*. Хоча багато аспектів відповідної проблематики були досить ґрунтовно досліджені представниками Срібного віку – релігійними філософами, висланими з Радянського Союзу на «філософських теплоходах», але сьогодні *через роздумові лінощі та примітивну поверхневу наслідуваність схематичним західним економіко-ічним концептам* це вже напрацьоване фундаментальне знання поки-що залишається *нерозпізнаним*.

Завдання *людиномірної постнекласики* саме і зводиться до того, щоб *повернути наукове мислення в особистісні координати*, поза якими дуже проблематично в сутнісному плані розмірковувати про імператив виживання людства, *про порятунок людини з її людськими ціннісними засадами*.

Поряд з цими моментами слід особливо підкреслити, що введення в поняття розвитку *ціннісної складової*, яка дозволяє говорити про *уном людини* як своєрідний початковий код розгортання людського господарства, важливо не тому, що хтось самовпевнено вирішив це зробити, а тому, що *сама реальна життєдіяльність людини включає в себе цю складову*, яка багато в чому, якщо не в першу чергу, визначає *сам процес життєдіяльності, її ціннісне цілепокладання*. Йдеться насамперед про *духовно-моральнісні, культурно-ментальні цінності* того чи іншого народу, які містять *соціокультурні вікові коди життєдіяльності*, своєрідні фундаментальні засади господарства та його національної культури.

Розгляд *моральності* особистості дозволяє не просто бачити поверхню дійсності, а й проникати в її глибини, дозволяє не просто глянути, а й *вдивлятися*. Це дозволяє зробити висновок, що «той, хто діє – особистість, його верифікація в тому, що він, будучи «кимось» (але водночас точніше і детальніше), вказує на дію, на вчинок, за яким правом йому належить це визначення «хтось». Адже він має особливу здатність і силу становлення, в якому *він сам переживає як вільна істота*. Свобода виявляється у причинності, а причинність *тягне за собою відповідальність*» [2, с. 222] (виділено нами – Г. З., О. З.).

Це право належності визначення «хтось» виходить з *особистісних потенційних глибин*, тих, які саме

через *вглядіння*, а воно неминуче супроводжується і нагадуванням, виходить з *уному людяності*, який *задає весь процес розгортання (становлення) особистості*. Таке *вглядіння* дозволило К. Вайтили стверджувати: «отже, вже на момент зачаття людина – «хтось». Вона є «кимось» і навіть тоді, коли ті чи інші фактори перешкоджають їй *реалізуватися у вчинку або зріло актуалізувати самопанування і самовладання*. Визначення «хтось» служить людині у результаті досвіду *трансценденції*, але й у основі аналізу *суцього*. Більше того, той аналіз *суцього*, якому ми (у випадку з людиною) *зобов'язані метафізичним розумінням особистості*, також *виходить із досвіду трансценденції* і в ньому *знаходить свій головний сенс*» [2, с. 223] (виділено нами – Г. З., О. З.).

Цей *досвід трансценденції* незмінно пов'язаний з поняттям *духовності*, бо «все те, з чого складається трансценденція особистості у вчинку і що її визначає, і є *проявом духовності*», а «*всім проявам духовності людини*, що мають такий яскраво виражений образ – *образ трансценденції у вчинку*, – має відповідати у людині *реальна іманенція духу, духовності*. Людина не може проявити *духовність*, якщо вона так чи інакше не є *духом*. *Духовність* людського буття пізнається *через трансценденцію особистості*, тому «*не можна відривати особистість від духовності, не можна відривати і духовність від особистості*». Духовні засади особистості закладені в *розумі людяності*, до розуміння чого *зараз підходить сучасна наука*, що досліджує так званий *інформаційно-хвильовий геном людини*.

Проблема дослідження *уному людяності* стає *центральною у постнекласичній людиномірній економічній науці* тому, що вся життєдіяльність *особистості як базового свободо-відповідального творчого суб'єкта* господарських трансформацій постає як *процес розгортання такого уному*. Гіпотеза про уном людяності, що дозволяє пов'язати воедино свободо-відповідальність, дарує надію на вирішення найгостріших кризових проблем через *кардинальні зміни свідомості як нового предмета праці у форматі людиномірності*.

У *трипостасній духовно-біо-соціальній природі* людини-особистості *уни, гени і мему* як носії *духовного, біологічного і суспільного* з'єднані незлітно-єдиним зв'язком таким чином, що, одночасно відображаючи *різні рівні життя людини*, вони є і *частиною, і цілим*, але на кожному рівні *ціле більше від суми своїх частин*. У цьому полягає специфіка іпостасного незлітно-єдиного зв'язку, що забезпечує *живу життєдіяльність* людини.

Саме всі ці проблеми дозволяють встановити *основний вектор сьгоднішньої господарської науки*, яка не виходить з *хибної тези* про те, що *вибір та успіх визначає людське існування*. С. Лец писав, що *людина не має вибору: вона має залишатися людиною*. Але щоб людина залишалася людиною і змогла вижити, необхідно усвідомити, що «*до нового раю повинна йти людина*», для чого *релігія повинна переходити «в духовну глибину людини»*, і *духовна глибина має повертатися людині*. При цьому слід вказати, що мова йде про *істинну духовність*, а не про релігійні ідеології.

Визнання гіпотези про єдину трипостасну – *духовно-біо-соціальну природу* людини як *аксіому нової соціальної науки* відкриває можливість розуміння того, що і *гіпотеза про уном людяності*, яку обґрунтували саме *українські вчені-економісти*, найближчим часом

стане аксіомою нової постнекласичної людиномірної науки. Це сприятиме осмисленню суті антикризових трансформацій, задасть головний вектор соціально-економічності необхідних практичних соціально-економічних, господарських реформ на благо людської людини.

Уноміка, як нова інтегральна наука про людяність та її розгортання в господарстві [5; 6], покликана стати тією свічкою, яка зможе висвітлити шлях виживання людства, поставити Технос на службу людині, запропонувати життєрадісний сценарій майбутнього.

Список використаної літератури

1. Булгаков С. Н. *Философия хозяйства* // Булгаков С. Н. Соч. в двух т. Т. 1. Москва: Изд-во «Наука», 1993.
2. Войтыла Кароль (Папа Римский Иоанн Павел II). *Личность и поступок: Антропологический трактат*. Москва: Из-во Московского университета, 2010.
3. Гиренок Ф. И. Почему закатилась звезда социальных наук? *Философия хозяйства*. 2008. № 3.
4. Гроф С. *За пределами мозга: рождение, смерть и трансценденция в психотерапии*. Москва: ООО «Изд-во АСТ», 2004.
5. Задорожний Г. В., Задорожная О. Г. Как выживать человечеству? Уномика как судьбоносная интегральная наука о спасительном развертывании человечности личности. Германия: Издательство «LAMBERT Academic Publishing», 2021.
6. Задорожний Г. В., Задорожная О. Г. Уномика. Прологомены судьбоносной интегральной науки о спасительном развертывании человечности. Харьков: ХНУ имени В. Н. Каразина, 2019.
7. Ильин И. А. *Религиозный смысл философии*. Москва: ООО «Издательство АСТ», 2003.
8. Мамардашвили М. *Мой опыт нетипичен*. СПб.: Азбука, 2000.
9. Мамардашвили М. *Очерк современной европейской философии*. СПб.: Азбука, Азбука-Аттикус, 2012.
10. Ортега-и-Гассет Х. *Восстание масс: Сб.* Москва: ООО «Издательство АСТ», 2003.
11. Свящ. Вл. Зелинский. *Промысл или истина, которая настагает в пути. Свящ. Владимир Зелинский. Взыска Лица Твоего*. Киев: ДУХ І ЛІТЕРА, 2007.
12. Тарасевич В. Н. *Политическая экономия: универсальность, универсальность и фундаментальность. Политична економія*. 2015. № 1.
13. Тарасевич В. Н. *О широком смысле и предметном пространстве политической экономии. Европейский вектор экономического розвитку: зб. наук. праць. Дніпропетровськ: Дніпропетровський університет імені Альфреда Нобеля*, 2012. Вип. 2 (13).
14. Хайш Бернард. *Теория Бога: Доказательство существования Бога в современной науке*. Москва: ООО Издательство «София», 2010.
15. Шулевский Н. Б. *Мир Иной – альтернатива «мирам умным» и «мирам безумным»*. *Философия хозяйства*. 2021. № 2.
16. Эрих Нойманн. *Происхождение и развитие сознания*. Москва: «Рефл-бук»; Киев: «Ваклер», 1998.

References

1. Bulgakov, S. N. (1993). *Philosophy of economy. Bulgakov S. N. Works in two volumes. Vol. 1.* Moscow, Nauka Publishing House [in Russian].
2. Wojtyla, Karol (Pope John Paul II). (2010). *Personality and deed: An anthropological treatise.* Moscow, Publishing house of Moscow University [in Russian].
3. Girenok, F. I. (2008). Why did the star of the social sciences set? *Philosophy of economy*, No. 3 [in Russian].
4. Grof, S. (2004). *Outside the brain: birth, death and transcendence in psychotherapy.* Moscow, Publishing house AST [in Russian].
5. Zadorozhny, G. V., Zadorozhnaya, O. G. (2021). How can humanity survive? Unomics as a fateful integral science about the saving deployment of the humanity of the individual. Germany, LAMBERT Academic Publishing [in Russian].
6. Zadorozhny, G. V., Zadorozhnaya, O. G. (2019). *Unomika. Prolegomena of the fateful integral science of the salutary unfolding of humanity.* Kharkiv: KhNU named after V. N. Karazin [in Russian].
7. Ilyin, I. A. (2003). *Religious meaning of philosophy.* Moscow, Publishing House AST [in Russian].
8. Mamardashvili M. (2000). *My experience is not typical.* St. Petersburg, Azbuka [in Russian].
9. Mamardashvili M. (2012). *Essay on modern European philosophy.* St. Petersburg, Azbuka, Azbuka-Atticus [in Russian].
10. Ortega y Gasset H. (2003). *Revolt of the masses: Sat.* Moscow, Publishing House AST [in Russian].
11. Priest Vl. Zelinsky. (2007). *Providence or truth that overtakes on the way. Priest. Vladimir Zelinsky. Seeking Your Face.* Kyiv, Spirit i Litter [in Russian].
12. Tarasevich, V. N. (2015). *Political economy: universality, universality and fundamentality. Political Economy*, No. 1 [in Russian].
13. Tarasevich, V. N. (2012). *On the broad sense and subject space of political economy. European vector of economic development: collection of scientific works.* Dnipropetrovsk, Dnipropetrovsk University named after Alfred Nobel. Issue 2 [in Russian].
14. Haish Bernard. (2010). *Theory of God: Evidence for the existence of God in modern science.* Moscow, Publishing house "Sofia" [in Russian].
15. Shulevsky, N. B. (2021). *Another world – an alternative to "smart worlds" and "insane worlds". Philosophy of Economics*, No. 2 [in Russian].
16. Erich Neumann. (1998). *Origin and development of consciousness.* Moscow, Refl-book; Kyiv, Wakler [in Russian].

Стаття надійшла до редакції 26.04.2022

Формат цитування:

Задорожний Г. В., Задорожна О. Г. Триалектичні засади нової парадигми господарствобачення: уномика, трансперсональна психологія і духовно-моральнісна глобалістика. *Вісник економічної науки України*. 2022. № 1 (42). С. 218-224. DOI: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2022.1\(42\).218-224](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2022.1(42).218-224)

Zadorozhny, G. V., Zadorozhna, O. G. (2022). *Trialectical Principles of the New Paradigm of Economic Vision: Unomics, Transpersonal Psychology and Spiritual and Moral Globalism.* *Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy*, 1 (42), pp. 218-224. DOI: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2022.1\(42\).218-224](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2022.1(42).218-224)